

A film fonákja

(A század legjelentősebb francia írónöje, irodalmi karrierjét megelőzve [s nem egyszer aközben is] szerepelt különböző Music-Hallok színpadán s megfordult a francia filmgyárak műtermeiben is; itt azonban már nem vedette-ként, hanem mint forgatókönyvíró, vagy egyszerűen csak mások filmjeinek felirat-fogalmazója. Filmre vitték közreműködésével a La vagabonde című írását, elkészítette Vicki Baum regénye, a Hölgyek tava Marc Allegret-rendeze filmváltozatának feliratait, s végül a Párisba-szakadt német rendező: Max Ophüls felkérésére átengedte megfilmesítésre La divine címen vászonra került témáját. Erre az utóbbi időszakra emlékezik posztumuszkiötetének, Tájak és arcképek című karcolatgyűjteményének több darabjában is. Közük való az alábbi glossza.)

Elnézem munka közben filmszínezeinket és megbecsülésem nőttön nő irántuk. Két hónap óta sokat vagyok együtt velük, — de kevesebbet, mint szeretném. S egyre csak azt kérdem magamtól: honnan veszik roppant erejüket, töretlen kitartásukat? Egyikük fanyar válasszal szolgál, de ezzel nem sokra megyek, mert felelete nem egyéb, mint rosszszul alkalmazott góg és méltatlan-kodó szerénység keveréke.

A munkának csak nem akar vége szakadni s én holtfáradtan távozom a műteremből. A munkanap hajnalban kezdődött, mesterséges fény mellett, étkezési szünet semmi, az emberi munkabírás határaival a kutyta sem törődik, s a hajsz csak azért ért vacsoraidő táján véget, hogy azután újra kezdődjön minden — úgy-éjjéltájt. Nem egy a színészek közül épp annyit szerepel a színpadon, mint a filmvászon, s

amikor saját lustasággal példalózva, határtalan kitartásukat dicsérem, az egyik így felel: „Az ember sosem fárad el, ha megfizetik a munkáját!”

Közben a nap folyamán többször is helyre kellett hozni agyonizzadt maszkiját, de nem azt, amelyikben engem akart megtéveszteni: az üzletemberét, akit csak a pénz érdekkel. Persze, tudom, hogy a filmgyárak általában többet fizetnek, mint a színházak, de azért ez még nem indokolja az elviselhetetlen hajszavállalását. Most, amikor immár vénülő fejjel közelebb kerültem a filmek világához, egyre azon töröm a fejem: mi is tulajdonképpen a film művészeinek hivatása, mi a céljuk, mi ösztönzi, hajtja őket, — s közben állítom, hogy ez a sztár, vagy az a hős korántsem csak kapzsiságból dolgozik annyit a reflektorok perzselő fényében.

Lehet ugyan, hogy mindez nálam tulajdonképpen csak nemzedéki probléma; az én korosztályom számára a mozi világa mindig némiképp sejtelmes és megfoghatatlan, titokzatos volt — és az is maradt mindmáig.

A kislányomból huszonegy éves korára cím szerint „rendező” lett, leplezve haragját, amit „asszisztenssi” beosztása iránt érez, lázasan ügyködik, lohol és egyre igazolni próbálja képességeit. Ő azonban óvodás kora óta a filmgyárak bűvkörében él, s így túlságosan is belegyökerezett abba, semhogy álmélkodásom és fejtörésem megértene. Sorsa egy a művészekével és a statisztákéval; robotol, tūr és hallgat, mert tudja, hogy még nem szerezte meg magának a lármás lázadás jogát.

Közben pedig szellemes kiselőadásokkal traktál a mozi nagy- és kiszerűségéről; csak éppen semmiféle felvilágosítással nem szolgál a munka mikéntjét, csodáját és varázsát illetően.

Február végén, az év leghidegebb napját a billancourt-i gyárban töltöttem, (ekkor rendezte Max Ophüls a *Divine* című filmet, amelynek forgatókönyvét és feliratait Colette írta — A szerk.) és elnéztem vagy ötven lányt, akik félméztelenül illegették magukat a felvevőgépek előtt. A reflektorok elviselhetetlen meleget árasztottak, a ponyvával fedett udvaron megfagyott a víz a pohárban, s ők hol itt, hol ott fickándoztak, miközben bőrük legfőbb védelme és takarója vastag — testszín festékük volt. A rendező parancsa szerint fel-le szaladgáltak egy széles lépcsőn, kecsesek voltak, tetszetősek és látszatra jókedvűek is. Simone Berriau szemének aranyát, Gina Manés áttetsző kék tekintetét éles fények vakították, Philippe Heriat talpig bearanyozva vacogott a farkasordító hidegben, de nem terített semmit a vállára, nehogy a fémfesték elmázolódjon. A táncosnők aznap még egy falatot sem ettek, mégis szolgálatkészen ismételték újra meg újra a lépcsőn való szökdécselest, valahányszor Max Ophüls ilyesféle kifogásokkal szolgált: „Cipőket le! a sarkatok kopogása tönkreteszi a felvételt!” És akkor — Simone Berriauval az élen — valamennyien zokszó nélkül levetették a cipőjüket és mezítláb folytatták a futkosást a csonttáfogyott deszkákon, miközben faforgács és kárpitossszeg fúródott a talpukba.

Egyszer egy állatszédítő azt a feladatot kapta, hogy illesszen egy embernyi óriáskígyót Simone Berriau nyaka köré.

— És mit fog mindehhez a kígyó szólni? — kérdeztem riadtan az állat gazdáját.

— Azt nem lehet előre kiszámítani... Persze, nem rosszindulatú kí-

gyó az enyém... de még fiatal, és sajnos, nem ismeri eléggé a művésznőt... A legokosabb, ha hagyjuk: csináljon, amihez kedve van. Végső esetben még mindig segíthetünk ezzel a ...

S előhúzott egy kétélű, vastag pengét. Aztán a jó három méteres pithont magára vette és megtanított arra, hol kell a torka alatt vakargatni az állatot. Egyébként „Joseph” volt a neve, és hatalmas, rózsás teste márványerezetű, vastag bőré nyakrészen végződött. Már tudniillik a kígyónak.

Aztán a riasztó „statiszta” rákerült a bajadérnak öltözött filmszínésznő vállára, az kissé megrogygánt az óriás súly alatt, de gyorsan kiegyenesedett. Mindenki eltávolodott tőlük és kápráztató fény árasztotta el a sztárt, nyakában a kígyóval. „Joseph” körülölelte Simone alakját, fejét az arca felé emelte, miközben hasított nyelvvel a mellette kukucskált. A bajadér kissé riadt mosolyt produkált, de igyekezett kihúzni magát: a szája megnyílt, mintha mondani akarna valamit, de csak pompás fogsora villant elő. A pithon feje ekkor a vállá mögé bukott s én azt hittem vége, kész a felvétel. De nem. A kígyó ismét feltűnt a bajadér fejdíszének tetején, felágaskodott, majd leereszkedett a művész nő homlokára — és kéjesen nyaldosni kezdte a szeme sarkát... Simone Berriau pillái lessan lecsukódtak és Ophüls végre beleegyezett, hogy letekerjék róla a pithont... Mindenki mélységesen meg volt illetődve, rezzentlen csend volt. Akkor pedig a bajadér — mintegy felocsúdva a rémes varázból — mosolyogva szólalt meg:

— No? rendben volt? Jól szerepeltünk Joseph meg én?

Ó, hivatás, művész-elhivatás...! Mindent, csak hogy meghódoljon a tömeg, s elismerő hangját hallassa.

Fordította:
RÁCZ GYÖRGY